

BARNAFRID
Institutionen för biomedicinska och kliniska
vetenskaper, BKV
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.l5@regeringskansliet.se
JU2025/01317

Remissvar på betänkande om En straffreform (SOU 2025:66)

Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn, har beretts möjlighet att inkomma med ett remissvar på betänkandet av Straffreformutredningen. Barnafrid svarar på denna remiss som en del av Linköpings universitet.

Med hänsyn till Barnafrids roll som nationellt centrum för kunskap om våld mot barn begränsas remissvaret till de delar av betänkandet som främst bedöms beröra frågor som kan ha betydelse för barns trygghet och säkerhet. Remissvaret är inte inriktat på lagtekniska lösningar utan på effekterna av de föreslagna lagändringarna.

Sammanfattning

Av utredningens sammanfattning (s 31-32) framgår att en utgångspunkt för arbetet har varit att skapa en ny balanspunkt i straffsystemet där ”straffet i högre grad ska utgöra ett led i brottsoffrets upprättelse”. Vidare framgår att utredningen menar att humanitet mot brottslingen också ska beaktas avseende brottsoffret, att reaktionen på brott måste uppfattas som tillräckligt ingripande för att straffsystemets legitimitet ska upprätthållas och att regleringen bör utformas så att försvårande inslag såsom intrång i offrets integritet får ett tydligare genomslag.

Barnafrid ser sådana överväganden som positiva och lämpliga. Alla, och framför allt barn som utsätts för brott, behöver veta att samhället står på brottsoffrets sida och prioriterar offrets intressen och mående framför förövarens.

Utredningens förslag om:

1. att den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit för brottsoffret eller de andra intressen som straffbestämmelsen ska skydda ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet,
2. att straffskärpningar ska införas avseende grov misshandel och synnerligen grov misshandel, framkallande av fara för annan, grovt olaga integritetsintrång, vissa sexualbrott, egenmäktighet med barn och involverande av underårig i brottslighet,

3. att hela straffskalan ska användas i större utsträckning,
4. att reglerna om asperation och straffmätning vid flerfaldig brottslighet ska ändras,
5. att inskränkningar ska införas i reglerna om billighetsskäl i 29 kap 5 § brottsbalken,
6. att en ny straffskärpningsregel ska införas som omfattar brott som ingått som ett led i verksamhet inom en grupp av personer som utöver allvarlig brottslighet samt även vissa andra allvarliga brott såsom skjutningar på allmän plats,
7. att möjligheterna att döma till livstidsstraff för flerfaldig allvarlig brottslighet ska öka,
8. att häktningspresumtionen ska utökas

är förslag till lagändringar som bör kunna bidra till att uppnå de av utredningen uppsatta målen, vilket även kan förväntas bidra till barns säkerhet och trygghet inom familjen och i samhället i övrigt.

Nedan följer närmare synpunkter på vissa av utredningens förslag.

Avsnitt 6.9.12, helghemarrest

Utredningen föreslår helghemarrest som förstärkande inslag vid dom på villkorat fängelse i vissa fall.

Barnafrid har inga synpunkter på konstruktionen i sig men vill framhålla vikten av att eventuella hemmavarande barns intressen, säkerhet och trygghet beaktas.

Villkorat fängelse med helghemarrest skulle i vissa fall kunna vara till barnets fördel om det kan förväntas främja umgänge och kontakter med en dömd närstående. Till skillnad mot ett fängelsestraff som skiljer barn och föräldrar åt kan detta vara en positiv effekt av förslaget.

Utredningen föreslår dock att helghemarrest inte ska vara utesluten för vissa brottstyper eller för brott som riktats mot personer i hushållet. Barnafrid avstyrker förslaget och vill starkt lyfta frågan om hur ett hemmavarande barns trygghet och säkerhet ska kunna säkerställas om domen avser till exempel våld, hot eller skadegörelse begången i hemmet. Även om brottet i det enskilda fallet inte riktats mot barnet utan mot en annan familjemedlem kan den dömdes påtvingade vistelse i bostaden förväntas framkalla osäkerhet och oro som påverkar barnet negativt och kan i vissa fall befaras utsätta barnet för fara.

Enligt utredningens förslag krävs inte ens att de personer som den dömd sammanbor med har samtyckt till helghemarrest, även om det förhållandet att en person som sammanbor med den dömd motsätter sig åtgärden kan tala för att den lämpligen bör ersättas med någon annan inskränkning i rörelsefriheten. Barnafrid vill fästa uppmärksamheten på risken för att sammanboende personer inför en rättegång kan utsättas för starka påtryckningar att godta helghemarrest trots farhågor kring genomförandet.

Avsnitt 8.2.2, straffskalan för grovt barnfridsbrott

Utredningen föreslår inte någon höjning av straffskalan för grovt barnfridsbrott. Man menar att en rättvisande jämförelse när det gäller maximistraffet är straffet för fridskränkningssbrotten, alltså ett maximistraff på sex år.

Barnafrid vill ifrågasätta utredningens bedömning. Barn blir tyvärr inte sällan vittnen till ytterst grova brott såsom mord eller dråp begångna av en närstående mot en närstående. Ofta begås sådana brott i hemmet där barnet har rätt att känna sig tryggt och säkert. Barn som bevittnar våld i nära relation har en ökad risk för psykisk och fysisk ohälsa. Ändå har grovt barnfridsbrott ett lägre maximistraff än till exempel olaga frihetsberövande eller grov misshandel (om utredningens föreslagna höjning av maximistraffet för detta brott genomförs). Jämförelsen med fridskränkningssbrotten haltar eftersom de allra allvarligaste brotten såsom mord och dråp med flera inte ingår i åtal för fridskränkningssbrott utan åtalas som egna åtalpunkter med högre straffskala.

Avsnitt 8.4.2, höjt maximistraff för våldtäktsbrott mot barn

Med hänsyn till att utredningen föreslår ett höjt straff för synnerligen grov misshandel till 12 års fängelse är det rimligt att även straffet för grov våldtäkt mot barn höjs till samma nivå.

Avsnitt 8.10.1, ändringar av straffskalorna i 16 kap brottsbalken

Barnafrid instämmer i utredningens överväganden kring en höjning av straffskalan för involverande av en underårig i brottslighet. En markering av brottets allvar är påkallad för att skydda både enskilda barn och samhället, detta särskilt med hänsyn till att det numera verkar ha satts i system inom kriminella kretsar att värva barn som utförare av grova brott. En straffskärpning kan förhoppningsvis motverka risken att barn dras in i brott, gängmiljöer och destruktiva levnadsförhållanden.

Utredningen föreslår inte någon ändring av straffskalan för grovt barnpornografibrott. Barnafrid avstyrker förslaget. Grova barnpornografibrott kan handla om omfattande hantering och spridning av material som skildrar verkliga övergrepp, vilket innebär en svår kränkning av det utsatta barnet. Hantering av sådant material kan medföra en kränkning som fortsätter över lång tid när materialet sprids vidare i flera led och på nätet. Det bör därför finnas utrymme i straffskalan för påföljder som avspeglar brottets allvar.

Avsnitt 10.8.3, ändrade regler om asperation

Barn utsätts inte sällan för allvarlig och omfattande brottslighet, till exempel ett stort antal sexualbrott begångna av samma gärningsperson. Nuvarande tillämpning har därför i många fall lett till en straffmätning som upplevts som otillräcklig både av offret och av samhället. Visserligen måste humanitetsprincipen beaktas, men vid en avvägning mellan humanitet mot gärningspersonen och samhällsskydd/offrets krav på upprättelse måste de senare intressena tillåtas överväga. Den som begår

brotten har valt att göra det. Ett utsatt barn har inte något val och barnets intressen måste prioriteras framför förövarens.

Avsnitt 10.8.7, påföljdsbestämning vid flerfaldig brottslighet

Utredningen föreslår en presumtionsregel om straffvärdesbedömningen vid flerfaldig brottslighet som inneburit ett angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person. Barnafrid instämmer i utredningens överväganden i denna del.

På sidan 1492 2 st i utredningen finns en exemplifierande uppräkningsavbrott som skulle kunna träffas av en sådan presumtionsregel. Visserligen framgår att uppräkningsavbrottet inte är heltäckande och att det ytterst blir en fråga för domstolarna att i det enskilda fallet avgöra om en gärning är sådan att den inneburit ett sådant angrepp. Det kan dock anmärkas att barnfridsbrott inte lyfts fram i uppräkningsavbrottet trots att det är ett brott som nästan alltid i hög grad kan antas innebära ett angrepp på offrets hälsa och trygghet till person.

Avsnitt 13.3.1, häktningspresumtion

Barnafrid har inga synpunkter på utredningens huvudförslag att gränsen för häktningspresumtion även fortsättningsvis ska ligga kvar på brott där det inte är föreskrivet kortare straff än fängelse i ett år och sex månader. Utredningens förslag är väl avvägt. Detta dock förutsatt att förslaget om att utvidga presumtionen till att även avse vissa specificerade brott genomförs. Fridskränkingsbrott och hedersförtryck är just sådana brott som särskilt kan drabba barns trygghet i familjekretsen, även om de i det enskilda fallet inte är riktade mot barnet själv.

Hänsynen till barns säkerhet och trygghet gör dock att det kan ifrågasättas om inte även grovt barnfridsbrott bör ingå i kretsen av brott som omfattas av en utvidgad häktningspresumtion. Samma intresse av skydd gör sig gällande vid grovt barnfridsbrott som vid de övriga brott utredningen föreslår ska omfattas.

Britt-Louise Viklund
Utredare

Laura Korhonen, prof.
Centrumchef Barnafrid